CONSIDERAŢII LINGVISTICE ASUPRA DENUMIRILOR DE TEXTILE ÎN LIMBA ROMÂNĂ – ÎNTRE LINGVISTICĂ ŞI GEOGRAFIE –

FLORICA DIMITRESCU
Universitatea din Bucureşti

Cu ocazia acestei lucrări vom putea face o călătorie în câteva puncte ale globului pământesc având ca fir călăuzitor nu firul Ariadnei care ne-ar purta printr-un Labirint mai strâmt dar inaccesibil, ci multiplele fire şi fibre din care sunt alcătuite diversele ţesături provenite din anumite locuri sau specifice altora de pe suprafaţa pământului.

Înainte de a intra în centrul problemei noastre – care îngemănează mai multe discipline: în principal geografia, lingvistica, limbajul sectorial al textilelor, dar şi, uneori, istoria sau chimia – trebuie să observăm că există două tipuri principale de ţesături: I. Primele, în timp, sunt cele naturale, de lână, bumbac, mătase, in, cânepă etc., a căror origine se pierde în negura trecutului. II. Celelalte ţesături, din categoria textilelor non-naturale, ţine de domeniul chimiei şi se divide în două subtipuri, în funcţie de substanţele chimice pe baza cărora se obţin şi anume: II a) ţesăturile artificiale dezvoltate pe baza celulozei, iar II b) ţesăturile moderne, sintetice, crescute fulgerător, din îmbinările poliesterilor. Incidenţa geografiei asupra celor două tipuri este diferită, după cum vom constata în cele de mai jos.

I. Cele mai vechi şi cele mai numeroase sunt ţesăturile naturale pe care le vom examina în rândurile următoare, cu conştiinţa că inventarul denumirilor ţesăturilor născute prin metonimie supuse discuţiei nu este complet:

(a) Din cauza ponderii deosebite – din perspectiva relaţiei dintre numele geografice şi denumirile ţesăturilor – trebuie să începem prin a aminti numele unor oraşe din lumea largă „responsabile” de numele unor ţesături pornite din acel spaţiu şi care figurează la loc de cinste în paragraful rezervat „etimologiei”.

De precizat – mai ales când este vorba de termeni vechi în limbă, proveniţi din limbi cum sunt, de exemplu, chineza, araba – că ne referim la etimologia îndepărtată, indirectă şi nu la cea apropiată, directă, cum ar fi cea reprezentată prin numele unor localităţi din Europa, din ţări ca Franţa, Anglia etc.

Ankara, în vechime, *Angora*, capitala Turciei, stă la baza numelui comun *angora*, dat atât unei specii de lână moale şi mătăsoasă provenită, la origine, de la unele animale din regiunea Ankarei, cât şi ţesăturilor din această lână. În română, termenul *angora* ne-a parvenit din fr. *angora*, unde este atestat din 1792.

Buhara, oraş din centrul Uzbekistanului, cu o producţie mare de bumbac, explică etimologic numele ţesăturii *buhur*, azi învechită, cu o definiţie vagă în Graur, DCC: „Un fel de stofă”, şi cu explicaţia: „din ar. *Buhara*, trecut în tc. *buhur çoha*”. În T, unde este indicată prima atestare, din 1860, *buhurul* este identificat cu *caşmirul*; în DA este definit ca o „stofă de mătase sau de lână fină” şi este socotit un „turcism învechit”.

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

Numele oraşului *Cambrai*, situat în nordul Franţei, se regăseşte în denumirea românească a ţesăturii *chembrică*, pânză subţire de bumbac, apretată şi lustruită din care se fac perdele, cămăşi sau cu care se îmbracă sicriul. Termenul românesc – atestat din 1815, Iorga, v. T – are un singur punct de plecare: numele oraşului amintit, care ne-a parvenit din engleză. În DE este considerat că provine din engl. *cambric*, germ. *Cambric* de la n.pr. *Cambrai*; în DEX – din engl. *cambric*; în Sala, *Av*. I: 94 – din engl. *cambric* din *kamerjk*, numele flamand al oraşului *Cambrai.*

Creton, orăşel din Normandia, era renumit pentru fabricarea *cretonului*, ţesătură trainică, de obicei înflorată, folosită mai ales pentru draperii şi huse de mobilă şi mai puţin pentru rochii sau fuste. Termenul, care a fost împrumutat în rom., unde este înregistrat din 1868 în T, (deci este mai vechi decât prezenţa sa în G. Bârlea − nu cum apare în Sala, *Cuvintele,* p.8) din fr. *cretonne,* a fost atestat în această limbă în 1723 în PR.

Numele oraşului *Gaza* explică denumirea materialului textil *gaz,* atestată în română din 1813 în T, azi învechit. Termenul – care defineşte o ţesătură foarte subţire, de obicei de mătase, dar şi din in sau lână – a fost împrumutat în limba română din fr. *gaze,* 1461 PR; rom. *gaz* este sinonim cu termenii *muselină* şi *zăbranic*.

Oraşul *Genova* este astăzi vestit în lumea întreagă prin *jean*, pânză din cânepă foarte rezistentă, la origine albastră, atestată în PR din 1948 şi preluată din engl. *blue-jeans* unde exista din 1932. Această pânză, trainică pentru că a fost confecţionată mai întâi pentru muncitorii din portul Genova, s-a răspândit, prin moda tinerilor, pe tot globul, prin hainele şi în special prin pantalonii confecţionaţi din acea pânză, *blue jeans (blugi*), termen atestat în rom., în DCR din 1973, moment când aceşti pantaloni erau aproape un status simbol. *Jean* este, la origine, un termen anglo-american, elipsă din *Jene fustyan* „ţesătură din Genova”.

Madapolon este un oraş din India de răsărit al cărui nume stă la baza denumirii rom. *madipolon* (formă recomandată de DOOM, în care este considerat „învechit”!) – o pânză albă, fină, deasă şi apretată de bumbac folosită pentru lenjeria de pat şi de corp. În română, unde este cunoscut din 1841, T, termenul *madipolon* se pare că este de origine franceză (atestat din 1823 în PR sub forma *madapolam*), limbă care l-a împrumutat limbii ruse sub aceeaşi formă – *madapolam*. Graur, DCC îl explică prin numele unei localităţi hinduse, *Madhavapalam* folosit apoi ca nume al unei stofe fabricate acolo. Oricum, *madipolonul* are origini indiene, cum este afirmat şi în PR unde, însă, nu se precizează numele exact al oraşului indian care a dat numele acestei ţesături.

Madras, marele port din India, este cunoscut prin bogata sa industrie textilă şi chimică. Acest nume propriu este la baza denumirii materialului *madras*, o ţesătură cadrilată, în culori vii, cu urzeala de mătase şi bătătura de bumbac, denumire pe care limba noastră a împrumutat-o din fr. *madras*, atestat din 1797 în PR

Numele oraşului *Mosul* din Mesopotamia, pe fluviul Tigru, este inclus în denumirea materialului *muselină* (atestat din 1694, T), ţesătură de bumbac sau mătase, foarte fină, străvezie, folosită la haine uşoare sau perdele. Denumirea *muselină* este explicată de Graur, DCC din prefixul *ma-* şi verbul *waşala* „a uni” semnificând „locul unde se întâlnesc drumurile din Mesopotamia de Sus şi din Irak”. Din acest toponim a fost derivat *mausili* „din Mosul”, trecut în it. *mussolina,* care a dat în fr. *mousseline* (atestat în PR în 1656) din care l-a împrumutat româna.

Nankin este numele unui oraş din China format din *nan* „sud” şi *king* „capitală” (v. Graur, DCC, Sala, Av. I: 46, 62), localitate cunoscută pentru industria textilă (şi cea chimică) şi unde s-a fabricat pentru prima oară materialul textil care în română este cunoscut sub două denumiri: *nanchin* sau *nanghin* (1862, T). Este o ţesătură foarte rezistentă, folosită mai ales

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

pentru dosuri de pernă. Termenul provine în română din fr. *nankin* (înregistrat în L. dar neatestat în PR).

Numele oraşului francez *Nîmes* intră în denumirea ţesăturii *denim*, ţesătură care se utilizează în fabricarea jeanşilor, pânză rezistentă, sinonimă cu *jean*. Termenul îşi are sursa în fr. *denim* (din *de Nîmes*) – care a fost împrumutat în română, dar este folosit mult mai rar decât sinonimul său – prezent în franceză de dinainte de 1973, PR – dar este, la origine, un cuvânt anglo-american „construit" pe baza numelui oraşului menţionat la început.

Numele oraşului *Ourgentch*, din Uzbekistan, pare a fi stat la originea numelui ţesăturii *organdi*, transparentă şi apretată, din care se confecţionează haine pentru copii şi femei. Termenul *organdi*, atestat din 1868, T, în română a fost preluat din fr. *organdi*, unde este înregistrat din 1723 în PR; aici se trimite la varianta *organsin*, cunoscută din sec. al XIV-lea, la rândul său explicată din toponimul *Ourgentch*. În DCC, Graur porneşte tot de la un nume propriu, tc. *Urganc* (numele unei localităţi despre care Graur nu aduce alte precizări, dar destul de apropiate fonetic de *Ourgentch*) alterat în fr. *organdi*.

Oraşul *Poperinge* din Flandra occidentală, vestită regiune industrială (mai ales pentru textile şi metalurgie) stă la baza ţesăturii *poplin* (v. PR, unde apare şi data primei atestări în franceză, anul 1735). Este vorba de bine cunoscuta ţesătură lucioasă şi subţire din bumbac mercerizat folosită în special pentru cămăşile bărbăteşti, unde îşi revendică prioritatea în concurenţă cu *dejalenul*. Aceeaşi explicaţie etimologică, dar mai amănunţită, la Graur, DCC: *Poperinghe (sic!)* a dat în v.fr. *popeline*, care a trecut în engl. *poplin* şi apoi în fr. *popeline*. Este, deci, un termen din categoria pe care am numit-o (în Dimitrescu, *Vintage*) a cuvintelor „bumerang", deoarece a intrat din franceză în engleză şi, după o perioadă de timp, s-a întors în franceză.

Numele, nouă perfect necunoscut până acum, al oraşului turcesc *Sevaiu* s-a perpetuat în denumirea identică, *sevaiu* a unui „brocart de mătase", atestat în T din 1863; în ŞIO I: CCX acest termen este citat printre „cumaşuri" „stofe scumpe", dar a ieşit de mult din uzul limbii române.

Portul indian *Surat(e)*, centru de textile, explică numele mătăsii cu o faţă lucioasă – *sürah*, termen inexistent în DOOM şi în alte dicţionare ale limbii române – provenită în română direct din fr. *surah*, atestat din 1883 în PR, care a derivat din toponimul de sursă indiană.

Numele oraşului *Tafilalet* din Maroc (acum este numele unei regiuni a Saharei marocane) explică etimologic substantivul *filaliu* (T – 1840, învechit azi) care desemnează o ţesătură foarte fină; cum în oraşul *Tafilalet* se fabrica această pânză, ea a fost denumită după numele său (ŞIO, II: 171).

Oraşul *Tulle*, capitala departamentului francez Corrèze, este la originea numelui ţesăturii *tul* (termenul este pronuţat cu *ü*, v. DOOM), aceasta fiind o pânză foarte fină şi străvezie de mătase, bumbac sau din fibre sintetice. Are o textură specială alcătuită din minuscule ochiuri rotunde sau poligonale şi se foloseşte la rochii, la voalul de mireasă, la perdele etc. Etimologic, în română, *tul* provine direct din fr. *tulle* (atestat din 1765 în PR), care reprezintă numele oraşului amintit, dar este posibil – este adevărat, cu mai puţine şanse de veridicitate – să se explice şi din germ. *Tüll* (vezi şi Sala, *Cuvintele*, p. 109).

Tseutung, numele unui oraş din China unde se fabricau stofe, este la originea numelui *satin*. În L şi, mai pe larg în PR şi în Graur, DCC este explicat cum *Tseutung* a devenit în ar. *Zaitun*, şi apoi *atlas zaituni* (deci *atlas* din oraşul *Zaituni*) care a trecut în limbile romanice sub forma *aceituni* în sp., *setino* în it. şi *satin* în fr. (cunoscut din sec. al XIV-lea), formă care explică direct rom *satin*. În DOOM se recomandă pronunţarea cu *-in*, deşi, în limba curentă, la final, se rosteşte *-en*, variantă prezentă în DEX2.

Oraşul *Vichy*, celebru pentru apele sale termale, este cunoscut şi în lumea textilelor prin ţesătura eponimă, *vichy*, atestată în fr. din 1904, PR (v. şi *Thesaurus*, 810, 4). Este vorba

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

de o pânză din bumbac căreia îi sunt specifice pătrăţelele colorate în roşu sau albastru. În ţara noastră, în anii ’30−’40 această ţesătură era obligatorie pentru cămăşile sau şorţuleţele care făceau parte din uniforma elevilor şi a elevelor din clasele primare. Astăzi *vişí*-ul (scris aici aşa cum se pronunţă, dar neînregistrat în principalele dicţionare ale limbii române şi nici în DOOM) se utilizează în special pentru cămăşile bărbăteşti.

Am lăsat pentru la sfârşit – trecând peste criteriul alfabetic – un oraş care şi-a pus „amprenta” lingvistică în nu mai puţin decât patru denumiri de ţesături. Este vorba de numele oraşului Damasc, capitala Siriei, care se recunoaşte în următoarele patru nume, dintre care numai unul este unanim cunoscut până astăzi şi anume, foarte „transparentul”, *damasc* (1690, T, mai vechi deci decât 1747, cum este discutată prima atestare a termenului discutat în Sala, *Cuvintele*, p. 90), o ţesătură fabricată odinioară în Damasc, mai ales din mătase, cu diferite motive desenate, din in sau din lână, folosită pentru lenjerie de pat, de masă, odăjdii etc. Al doilea nume cu aceeaşi etimologie este *adamască* (1588 DA), o stofă scumpă de mătase, fabricată în Damasc ţesută cu flori, damasc. Deosebirea etimologică notabilă dintre cele două ţesături, cu aceeaşi textură, este că prima îşi are originea în limba italiană, pe când cea de a doua se explică prin latina medievală în unele dicţionare şi din rusă, în altele; în plus, cel de al doilea termen este învechit. Următoarele două cuvinte pornesc nu direct de la forma iniţială *Damasc*, ci de la forma turcească a toponimului discutat şi anume *Şam.* Aceasta a dat naştere ţesăturilor *şam(ă)* şi *şamalagea*. Dacă prima formă se poate uşor recunoaşte din toponimul *Şam*, cea de a doua este un substantiv compus, format din *şam* + *alagea. Şam(ă)* (1710, T) are exact sensul „damască” şi este discutată în ŞIO II: 334. A doua denumire, *şamalgea* (1753 T), are semnificaţia „alagea de *Şam”*, şi, ca şi *şam*, este de sursă turcă. Termenul *şamalagea* s-a constituit prin adăugarea la *şam* a substantivului *alagea* care, la rândul său, provine din termenul de sursă turcească *alagea* din domeniul textilelor (v. ŞIO II: 14 şi 335). De menţionat că, în IO, la p. 14, Şăineanu notează despre *alagea* „prima din numeroasele stofe de mătase fabricate în Orient şi care serveau la confecţionarea veşmintelor luxoase ale boierimii noastre din trecut”. Primele trei din aceste patru nume de ţesături formează un grup sinonimic perfect, ceea ce este relativ rar în cazul textilelor! Al patrulea termen, *şamalagea*, are un sens puţin diferit dată fiind accepţia substantivului *alagea* „stofă de mătase vărgată”.

(b) Alteori, denumirile unor textile se explică etimologic din toponime care se referă la unele *spaţii geografice mai mari* decât ale oraşelor: nume de *continente, de ţări sau de suprafeţe largi* din anumite ţări:

Stofa fină, mixtă (din lână şi mătase) numită *alpaca* (formă recomandată în DOOM), este ţesută din lâna unor mamifere originare din America de Sud care poartă acelaşi nume şi sunt producătoarele lânei respective. În română, termenul a parvenit prin fr. *alpaca, alpaga*, atestat din 1834, în PR.

Numele continentului *America* este implicat în denumirea ţesăturii *americă*, atestată din 1795, T, sub formele *pânză de America* şi *americă*, cu sensul „pânză de bumbac de calitate inferioară”, semnificaţie care se regăseşte şi în arom. *amiricancă* „pânză subţire de calitate inferioară”. Sala, afirmă: în *Av*., I: 62: „Negustorii ambulanţi care vindeau această pânză se lăudau că au adus-o de la mari depărtări, din America”. Verbul folosit aici, „se lăudau” induce ideea că, de fapt, negustorii nu spuneau adevărul, deci nu ar fi vorba de o origine reală atât de îndepărtată, geografic vorbind (v. şi Sala, *Cuvintele,* p. 74).

Nici toponimicul *Anglia* nu se bucură, în domeniul textilelor de prea multă consideraţie dacă ar fi să judecăm în funcţie de ţesătura numită *anglie*, azi învechită şi populară, care se referă de asemenea la un material de calitate inferioară (atestată la Iorga aproximativ în 1700, v. T), importată din Anglia. Sala, *loc. cit.*, dă aceeaşi explicaţie ca la *americă:* „Acelaşi fenomen stă la baza denumirii unui alt produs, *anglie,* termen învechit, pe

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

care aceiaşi negustori ambulanţi declarau că îl aduceau din Anglia" (v. şi Sala, *Cuvintele*, p. 74). După T. acest termen ar fi venit în rom. din ngr. *agglia* „Anglia" sau din srb. *anglija* care are un sens mult mai „înalt" calitativ, desemnând „englisches Tuch": aceasta, v. mai jos, este o stofă de mare preţ în raport cu ţesăturile provenite din alte regiuni ale pământului. Într-adevăr, numele Anglia există ca adjectiv însoţitor al substantivului *stofă* în sintagma *stofă englezească*, cu un sens mai mult decât pozitiv, desemnând o stofă de cea mai bună calitate, în primul rând datorită însuşirilor lânei din care se confecţiona.

Caşmir, stat din India, este vestit pentru o rasă de capre (aceleaşi animale trăiesc şi în Tibet), cunoscute pentru părul lor fin şi mătăsos, din care se confecţionează o ţesătură moale şi fină; atât rasa de capre cât şi ţesătura din lâna acestora poartă numele *caşmi*r. Termenul a fost introdus în rom. din fr. *cachemir*, unde este atestat din 1803 în PR. După Graur, DCC acest termen ar proveni din numele unui oraş indian, *Kaemiras* care s-a transmis limbii franceze. Oricum, originea indiană a acestei ţesături este sigură. Sala, *Cuvintele*, p. 87 adaugă sau scrie *Kashmira*.

China este „implicată" în numele ţesăturii *crepdeşin*, pe care-l scriem aşa cum se rosteşte în limba română şi cum apare în DE (s.v. *crep*) sau în MDN. Ultima silabă, *-şin*, reprezintă pronunţarea numelui ţării *China* în limba franceză; acest nume, sub această formă, a pătruns în română prin intermediul limbii franceze din *crêpe de Chine*. După cum este bine ştiut, *China* a fost şi este o producătoare redutabilă în domeniul mătăsurilor.

Flandra este la originea numelui materialului numit *felendreş* (1587, T). Este un material fin de tipul catifelei sau al postavului originar din Flandra, regiune a Belgiei renumită prin ţesătoriile sale. Astăzi termenul *felendreş*, cunoscut sub forma mai multor variante fonetice, nu mai circulă decât, rar, regional, în Moldova. În limba română a fost împrumutat din germ. *flandrisch* „din Flandra"

Toponimul *Hollstein*, care desemnează o parte din landul Schleswig-Hollstein este la originea etimonului unei ţesături de bumbac, *alestancă*, cunoscute regional, în Moldova, atestată din 1850, T. Se consideră că etimonul direct ar fi rus. *holstinka*; în T este indicată forma rus. *cholostinka* (*alestancă* are variantele *alestincă*, *halastancă*, mai apropiate de etimonul rusesc), ţesătură care provine din numele geografic *Hollstein* (T, DA, DEX2).

Numele *Indiei* s-a păstrat în română şi sub formă textilă în substantivul *indian*, ţesătură de bumbac, subţire, rezistentă şi fină, folosită pentru obiecte de lenjerie de pat, în special, fabricată, la origine, în India. În mod direct *indian* provine în limba noastră din fr. *indienne* atestat din 1632 în PR.

Numele *Olandei* se regăseşte în ţesătura *olanda*, pânza de in de bună calitate cu o textură densă şi fină, fabricată în Olanda şi atestată în limba română din 1766, T. În română acest termen ne-a parvenit prin intermediul limbii franceze, unde ţesătura *hollande* este cunoscută din 1598, şi, poate, şi din it. *olanda*, atestat din 1561, Z. Vezi şi Sala, *Cuvintele*, p. 75, unde adaugă şi diminutivul *olandină*.

Toponimul *Panama* se regăseşte în numele unei împletituri din paie obţinute din frunzele unui palmier care creşte în această ţară precum şi într-o ţesătură de bumbac care imită împletitura din paiele de *Panama*. Termenul a fost împrumutat în română din fr. *panama*, atestat din 1842 în PR.

Shantoung, numele unei regiuni din China, a dat în germ. *Schantung* şi în fr. *shantoung*, care explică în mod direct numele românesc *şantung*, o cunoscută ţesătură de mătase naturală sau de in din fire de grosimi diferite, ceea ce îi dă o suprafaţă reliefată inegal. Graur, DCC derivă pe *şantung* din chineză şi, direct, exclusiv din germană – interpretare pe care nu o putem considera unica adevărată – v. şi PR, unde numele acestei. ţesături este atestat

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

din 1907 (spre deosebire de ediţiile mai vechi unde este atestat din 1910, o dovadă în plus pentru seriozitatea cu care se lucrează la predatări în elaborarea anuală a acestui dicţionar).

Siberia, numele unui ţinut foarte întins din nord-estul Asiei, în cea mai mare parte aparţinând Rusiei este etimonul denumirii unei ţesături foarte groase, călduroase care se cheamă *sibir* şi este de mult cunoscută în ţara noastră (cel puţin din anii ’30-’40 ai secolului trecut) dar pe care nu am găsit-o înregistrată în dicţionare. Sinonimul actual poate fi considerat materialul sintetic cu numele *polar*, un produs sintetic.

Tibetul, regiune autonomă la vest de China, a împrumutat numele său unui tip de lână (v. şi *caşmir*, mai sus) provenită din acest ţinut întins, ca şi unei ţesături din lâna respectivă (azi termenul *tibet* cu acest sens textil este învechit). În limba română *tibet* pare a avea o origine multiplă: în DE din fr. *thibet* (neatestat în L, PR), în DEX din fr. *tibet* (nici sub această formă nu este atestat în franceză) sau din germ. *Tibet*, în DLR din tc. *Tibet*.

(c) Dar nu numai oraşele sau ţările cu o industrie textilă veche şi foarte cunoscută stau la baza denumirilor unor ţesături, ci şi, mai rar, este adevărat, *alte denumiri geografice*, de ex. numele unor munţi.

Dintre oronime amintim aici munţii *Cheviots* dintre Anglia şi Scoţia, care, vestiţi pentru creşterea unei rase de oi cu lâna albă şi fină, cu firul lung, au dat numele acestor oi, şi anume *şeviot*, precum şi stofei ţesute din lâna lor de bună calitate sau în amestec cu fibre sintetice. Aceste sensuri, consemnate în DEX, derivă direct din fr. *cheviotte*. Termenul fr. este atestat în PR din 1872, şi, la rândul său, provine din engl. *cheviot*, atestat din 1856, care desemna un tip de oaie din Scoţia, crescută în munţii responsabili de această denumire..

Şi un fluviu poate fi vectorul unei denumiri textile. Astfel, pentru a se explica numele *tweed* al unei stofe din fire foarte fine, fabricată mai întâi în Scoţia, ne putem adresa engl. *tweed* „stofă englezească, lucrată cu mâna şi hainele confecţionate din această stofă”, alterare a scoţianului *tweel*, engl. *twill*, probabil sub influenţa hidronimului *Tweed*, fluviu costier între Scoţia şi Anglia. *Tweed* a pătruns în franceză, cu aceeaşi formă, din 1844, PR.

O insulă cum este *Jersey*, cea mai mare şi mai populată dintre insulele Anglo-Normande, stă la baza ţesăturii *jerse* (în DOOM se indică forma *jerseu* atât pentru ţesătură cât şi pentru obiectul confecţionat din aceasta) şi a atâtor obiecte de îmbrăcăminte cu largă răspândire în lume şi în ţara noastră; în română acest termen provine direct din fr. *jersey*, atestat din 1666 în PR (vezi şi Sala, *Cuvintele*, p. 95−96), la rândul său împrumutat din engleză.

Arhipelagul *Shetland* din Marea Britanie a dat numele atât lânei oilor din aceste insule cât şi ţesăturilor confecţionate din această lână. În limba română termenul *shetland* a intrat din fr. *shetland* (atestat din 1894, PR), la rândul său provenit din engleză.

Dacă extindem puţin cercetarea, observăm că relaţiile cu locul de baştină al unor ţesături sau fire textile sunt mai numeroase, chiar dacă nu merg până la a explica etimologiile diverşilor termeni textili, ci doar indică

(d) specificul localizării lor. Câteva exemple:

Prosperul oraş *Alep* din vestul Siriei este legat de termenul, învechit în română. *ghermesut* (1698, T) ce reprezintă „un atlaz cu ape din Alep”, cf. ŞIO II, 180 unde se arată că în limba noastră *ghermesut* provine din tc. *germsud* „satin rezistent”. Graur, DCC îl explică din combinarea între pers. *giirm* „cald” şi *sud* „folos” care a dat în tc. termenul *germsud* „un fel de stofă” (de observat slaba relaţie semantică între elementele alcătuitoare şi accepţia noului lexem!). Oricum, legătura făcută de Şăineanu cu oraşul *Alep* nu este etimologică, ci doar din perspectiva localizării tipului de ţesătură. De menţionat că, alături de *Alep*, în ŞIO I, CCX, Şăineanu plasează şi numele a încă două oraşe: *Şam*, numele turcesc al oraşului *Damasc* (cum am amintit mai sus) şi *Misir*.

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

Un alt exemplu în acelaşi sens poate fi temenul învechit *tiftic* care desemnează un fel de *alpaca* şi este lucrat din lână de capre de Tibet (ŞIO II, 360, atestat din 1870), în care *Tibetul* nu are legătură etimologică cu denumirea *tiftic;* acesta se explică prin turcă, din cuvântul *tiftik* (aceeaşi etimologie şi în DLR) care desemnează o lână albă, pură, în special cea de *angora*. În DLR se dau ca sinonime pentru lâna respectivă, *angora* şi *mohairul*.

În fine, unele ţesături, extrapolând de la geografie la istorie, dar rămânând în cadrul *numelor proprii*, prin antonomază, poartă numele unor persoane, evident legate într-un anumit fel de aria textilelor. Astfel, dintre antroponime ne interesează pentru ţesături următoarele:

Batist(ă) – ţesătura foarte fină din in sau bumbac, utilizată pentru batiste şi pentru lenjeria de corp – îşi datorează numele primului fabricant al acestei pânze subţiri, *Baptiste de Cambrai* (sec. XIII); întâiele batiste au fost fabricate în oraşul *Cambrai* care, după cum am semnalat şi la *chembrică*, era faimos prin tradiţia sa în industria textilă (v. Sala, Av. I: 94, *Cuvintele*, p. 33). Din franceză, *batiste* – atestat din 1590 în PR – a fost împrumutat în română în sec. al XIX-lea.

Jacqard este numele unei ţesături inventate de *Joseph Marie Jacquard* în 1789 şi lucrate cu ajutorul unui dispozitiv special montat la războaiele de ţesut. În română provine din fr. *jacquard*, atestat din 1834 în PR. Pentru istoria textilelor din ţara noastră ar trebui menţionat că la Bucureşti exista o fabrică numită *Jacquard* în care, un fapt poate mai puţin cunoscut, a început să lucreze, ca ucenică într-ale textilelor, marea viitoare „chimistă" Elena Ceauşescu, între anii 1933, când avea 18 ani, şi 1939… Informaţia aceasta apare la 16 I 1980 (deci la o săptămână după marea zi de la 7 ian, când s-a născut E.C., sărbătorită cu fastul de tristă amintire, şi cu câteva luni înainte de ultima sa lamentabilă vizită oficială, cu „soţul", în Franţa…) în revista din exil BIRE, redactată şi tipărită din foarte puţinii săi bani de un ziarist român de origine grecească, René Théo(dosiadis), exilat în Franţa din 1948 (vezi. Manolescu, *Enc. ex*., ed. I: 92, ed. a II-a: 88).

Prince de Galles (v. *Thesaurus*, 810, 4) – stofă cu linii încrucişate care formează carouri, pe un fond de culoare deschisă, atestat în fr. din 1951 în PR – îşi are originea în numele propriu *Prince de Galles*.

În unele cazuri nu am reuşit să identificăm cui îi aparţine numele propriu prezent în denumirea unor ţesături. Astfel, deşi numele propriu feminin *Georgette* apare atât în voal *Georgette* cât şi în *crep Georgette* nu se ştie la cine anume se referă; interesant este că în PR *crêpe Georgette* este scris cu majusculă şi, într-o paranteză, cu literă mică, deci *georgette*, dar nicăieri în PR nu apare un termen comun *georgette*! Cine va fi fost rămâne o mică enigmă de descoperit altădată, de altcineva!

Materialul textil şi cel geografic prezentat mai sus permite conturarea câtorva concluzii:

1. O primă concluzie conduce către separarea textilelor de mai sus în câteva categorii, în funcţie de gradul de actualitate al termenilor supuşi discuţiei.

(a) Grupa întâi cuprinde termenii cunoscuţi în limba română comună de astăzi. Desigur, aici trebuie făcută observaţia generală că este foarte greu de stabilit acest concept, „limba română comună", pentru că nu tot ce cunoaşte cineva de la oraş ştie şi un om dintr-un sat îndepărtat, nu tot ce îi este familiar unei persoane cu mai multă şcoală echivalează cu posibilităţile de cunoaştere ale uneia mai puţin cultivate, pentru a nu mai aminti de diferenţele în funcţie de profesiune, de generaţie, de mediu etc. etc. Aici trebuie citată opinia corectă a Rodicăi Zafiu, din *România literară* 47, 2009: 15, după care „una dintre utopiile regimului totalitar a fost cea a impunerii unei limbi comune, omogene, fără diferenţieri sociale", care este împotriva oricărei limbi „vii" în care nu poate fi trecută cu vederea „seva" proaspătă adusă de limbajul familiar, profesional, argotic etc. precum şi „sedimentele" cuprinse în limbajul

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

regional, arhaic etc.! Cu această ocazie ne exprimăm bucuria că aceeaşi autoare a luat în consideraţie, în numerele 44 şi 45 din *R. lit*, unii termeni textili cu o utilizare particulară.

În această primă categorie intră termeni precum: *americă, creton, jean, madipolon, muselină, nanchin, poplin, organdi, tül, satin, surah, damasc, stofă englezească, caşmir, crepdeşin, indian, olandă, sibir, şantung, panama, jerse.* De menţionat bizara situaţie a substantivului *americă,* despre care în DEX2 se afirmă, în definiţie, că e numele dat „în trecut" pânzei…, dar o sumară anchetă lingvistică printre mai multe persoane, de vârste diferite, a avut ca rezultat că *america* este o pânză relativ cunoscută, drept care am încadrat-o la prima categorie.

(b) Termeni învechiţi şi/sau regionali: *buhur, chembrică, gaz, felendreş, filaliu, adamască, şamă, şamalgea, anglie, alestancă, belacoasă, şeviot.*

(c) Termeni greu de încadrat în primele două grupe de mai sus: *denim, madras, vichí (vişí), suedină, polar, fildecos, tibet, tweed, shetland.*

2. O altă concluzie, de data aceasta cu caracter strict etimologic: unii termeni poartă, cel puţin din perspectiva unor vorbitori ai limbii române, denumiri „transparente", care le dezvăluie rapid originea, deşi şi aici trebuie făcută o distincţie între: a) termeni textili care au la origine termeni geografici (mai mult ca probabil) unanim cunoscuţi: de ex. *americă, damasc, caşmir, indian, olandă,* dar sunt b) şi alţi termeni textili care se explică prin unele toponimice mai puţin cunoscute, de ex.: *creton, nankin, madras, vişí, tibet, panama, şantung;* în mare parte, în această situaţie, denumirile de materiale textile fiind mai răspândite, acestea din urmă sunt mai cunoscute decât toponimele respective şi, în general, vorbitorii limbii române nu fac legătura între numele geografic şi un anumit tip de ţesătură.

În alte cazuri însă problemele sunt mai complicate şi înţelegerea etimologiei este îngreunată cel puţin din două motive:

(a) Unele denumiri geografice care stau la baza unor nume de ţesături sunt prea puţin, ca să nu spunem, deloc cunoscute nu numai publicului larg ci şi celui mai cultivat. De exemplu, cine cunoaşte oraşul *Surat(e)* din India ca să poată înţelege că acesta explică numele mătăsii *siirah*, pentru a nu mai adăuga că finalele (*-t* şi *-h)* fiind diferite, cineva care ar (re)cunoaşte numele oraşului cu greu ar putea face asocierea între cele două denumiri. Sau cine cunoaşte munţii *Cheviots* din Franţa şi ştie că acolo creşte o rasă de oi specială ca să facă legătura între acest nume şi cel relativ la numele lânii sau al ţesăturii denumite *şeviot?* tot aşa ştie bine despre oraşul *Cambrai* din Franţa ca să facă apropierea de ţesătura numită *chembrică* (pentru a nu mai spune că nici de *chembrică* probabil că nu s-a auzit!); la fel, cine recunoaşte numele landului *Hollstein* în regionalul *alestancă* sau numele *Flandra* în învechitul *felendreş*, ca să nu mai amintim, pentru a rămâne în perimetrul Flandrei, de oraşul *Poperinghe* aparţinând aceleiaşi regiuni, din care provine, etimologic, numele unei ţesături foarte bine cunoscute, *poplinul*!

(b) Iar alte nume geografice sunt realmente „ascunse" în denumirea unor ţesături, şi, de exemplu, nu este prea uşor de detectat de ex. numele oraşului *Nîmes* în denumirea ţesăturii *denim* provenită din *De Nîmes*; tot aşa *filaliu* (termen, la rândul lui, prea puţin cunoscut) este aproape imposibil de dedus ca etimologie pentru că un ne-specialist în geografie pur şi simplu nu cunoaşte oraşul de origine al acestei ţesături (*Tafilalet* din Maroc) şi, chiar dacă l-ar şti, i-ar fi greu să asocieze *filaliu* de *Tafilalet*… La fel, nu este prea simplu de „ghicit" că numele propriu *Scoţia* este „tupilat" în *fildecos* şi nici *China* în *crepdeşin.*

3. Ştiind că ţesăturile, ca, de altfel, şi felurile de mâncare, dar poate mai rapid decât acestea, nu au frontiere şi trec cu o anumită „dezinvoltură" dintr-o limbă în alta, prin comerţ şi prin modă, nu trebuie să ne mirăm de mulţimea acestor denumiri devenite, în fond, aproape internaţionale. Harta geografică a numelor de localităţi, a ţărilor, a altor denumiri de acest

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

tip are o largă desfăşurare şi se reflectă în mulţimea denumirilor de ţesături. De remarcat că ţările cu o activitate textilă dezvoltată nu ne-au lăsat, prin intermediul ţesăturilor, numai numele lor, cum este cazul *Angliei*, al *Chinei*, al *Flandrei*, al *Indiei*, al *Olandei* dar şi numele unor oraşe ale lor – sau din alte ţări (de exemplu Franţa) – celebre pentru anumite textile. Aici trebuie adus în discuţie numele *Scoţiei*, care este un fel de campioană, ca şi *Damascul*, v. mai sus, deoarece explică nu mai puţin de trei denumiri de ţesături. Astfel, aceasta se regăseşte în numele ţesăturii *ecosez*, acea ţesătură din lână de obicei în variate culori vii, în carouri mari. Termenul românesc provine din *écossais* care este expresia franceză a termenului englez *Ecosse* (în Scoţia, diversele grupări [clanuri] se diferenţiau prin carouri şi culori, ceva oarecum asemănător cu cele purtate în Italia la Palio din Siena [întrecerea între cartierele oraşului din acest oraş]). *Scoţia* mai apare şi în numele unei ţesături preţioase de mătase înflorată numită *belacoasă*, 1730, DÎ, azi termen învechit. Conform DÎ, *belacoasă* provine din rus. *bialocos* care îşi are originea în fr. *belle Ecosse* (sintagmă neatestată în PR). În fine, aşa cum am amintit mai sus, numele *Scoţia* se „ascunde" în rom. *fildecos* „fir foarte rezistent, originar din *Scoţia*" provenit din fr. *fil d'Ecosse* (în PR s.v. *fil*). De menţionat că numele acestui gen de fir mercerizat, folosit în special la fabricarea ciorapilor bărbăteşti de calitate prin anii '30-'40 ai secolului trecut, şi nu numai, nu este înregistrat în dicţionarele noastre.

4. Numele geografice prezente în denumirile ţesăturilor nu sunt decât rareori preluate direct din limba de origine. În cele mai multe cazuri numele respective ne-au parvenit din limbi filieră cum este, frecvent, franceza, de exemplu pentru *gaz, muselină, organdi, nanchin* etc. Acesta este motivul pentru care, de multe ori, numele geografic de la origine nu poate fi recunoscut în denumirea unei ţesături, el trecând prin mai multe limbi înainte de a ajunge şi în limba română, de ex. *poplin, chembrică, madipolon, satin.*

5. În unele cazuri acelaşi nume geografic implicat în denumirea unei ţesături apare şi în domeniul gastronomic. Astfel, de multe ori unele ţări sau localităţi sunt vestite nu numai prin industria textilă ci şi prin cea alimentară; iată câteva exemple: *Olanda* este cunoscută pentru un tip de brânză care-i este specific, ca şi pentru numele bine ştiutului material pentru lenjerie; numele oraşului *Vichy* stă la baza unei ţesături, dar şi al unei supe specifice pentru sezonul rece, preparată din cartofi şi praz, numită *vichyssoise* (termen eronat scris *vichyssoisse*, cu dublu *s* în partea finală în AS 895, 2009: 13); la fel, oraşul francez *Cambrai*, care explică denumirea ţesăturii *chembrică*, a dat numele unor celebre produse de cofetărie „betisses de *Cambrai"*, un gen de bomboane cu mentă foarte apreciate.

Toate elementele cu caracter lingvistico-geografic prezentate până acum se referă la textilele naturale, în principiu ţesute – din cele mai vechi timpuri – din *lână, bumbac, mătase* etc. care, până astăzi, sunt considerate, pe drept cuvânt, cele mai bune calitativ şi care au început să fie industrializate din 1771 (v. DHLFr s.v. *cottonnade*). Am afirmat „în principiu", deoarece în vremea din urmă, acestea „se amestecă", uneori, şi cu mai noile fibre sintetice (am amintit, de exemplu, mai sus această „combinaţie" la discuţia despre *şeviot* sau *tül*, dar cazurile similare au devenit, în vremea din urmă, foarte numeroase, ţesăturile „mixte", alcătuite din fire naturale şi fibre sintetice fiind destul de preţuite.

II. Trecând la categoria mai recentă a fibrelor şi a ţesăturilor non-naturale, ne situăm pe la sfârşitul sec. al XIX-lea. Acestea, aşa cum am anunţat încă de la începutul acestui articol se pot subdivide în două:

(a) fibre şi ţesături artificiale pe bază de celuloză. Pentru industria fibrelor artificiale, Franţa deţine întâietatea. Pe de o parte trebuie adus în discuţie aici numele contelui Hilaire de Chardonnet care a depus, concomitent în Franţa şi în Germania, în 1890 (v. Toussaint Sanat, *Vêtement*: 260; v. şi Dimitrescu, *Textile artif.*: 116−119), cu ocazia Expoziţiei Universale, primul brevet de fabricare a mătăsii artificiale. Tot acesta a instalat la Besançon, în 1891,

BDD-V827 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

prima uzină din lume pentru producerea fibrelor artificiale de viscoză, soluţia coloidală de celuloză pe baza căreia s-a născut mătasea artificială, concurenta modernă a mătăsii naturale. (v. DHLFr. s.v. *soie*). Materialele artificiale îşi iau avânt odată cu trecerea timpului şi se creează, tot în Franţa, un Sindicat al textilelor artificiale care, în 1948, aveau o producţie atât de mare încât erau plasate pe al doilea loc, după bumbac, dar – şi mai important – pe primul loc, înaintea lânii (*Le Monde*, 11 VI 1949). În ceea ce priveşte înlocuitorul artificial al lânii, aici se pare că româna are o anumită importanţă în sensul că acesta poartă numele „transparent" *celolână* alcătuit din *celo(fibră)* şi *lână*, atestat în DEX, adică din 1975, dar, desigur, apărut mai înainte. Oricum „localizarea" denumirii acestei ţesături artificiale este în ţara noastră.

(b) al doilea tip de ţesături nonnaturale este constituit din fibre sintetice, pe bază de poliester, de care lumea întreagă a fost, pur şi simplu, invadată. Este vorba de cele mai „tinere" ţesături care au apărut în Statele Unite prin procese de polimerizare şi de policondensare, cam de la sfârşitul primei jumătăţi a sec. al XX-lea. Aceste materiale recente au ca „emblemă" *nailonul*, invenţia chimistului american Wallace Hume Carothers (1896-1937), în ultimul an al vieţii sale. Din anul imediat următor, 1938, *nailonul* s-a produs industrial şi s-a comercializat, la început pentru… părul periuţelor de dinţi şi, din 1939, pentru ciorapii de damă, apoi a trecut la obiectele de lenjerie şi de-abia după cel de-al doilea război mondial – timp când era utilizat pentru confecţionarea paraşutelor – s-a folosit pe scară largă. Astfel, în Franţa ciorapii de nailon, şi aceştia deveniţi un fel de status simbol, s-au răspândit din 1945, la noi chiar mai târziu, iar actriţa Irina Petrescu îşi aminteşte într-un interviu ce „sărbătoare" a fost pentru ea că a putut purta o rochie de *nailon* la premiera de gală, la Cannes, a filmului „Valurile Dunării" în 1960! (v. *Unica*, 8, 1998: 80).

Câteva observaţii privitoare la cunoaşterea acestor denumiri de ţesături sintetice astăzi. Ca şi cele naturale, materialele sintetice se pot clasifica în trei categorii după gradul lor actual de viabilitate:

– dintre cele mai cunoscute, şi deci actuale, sunt lexemele: *nailon, tergal, helanca, scai, supraelastic, lastex, lycra, lurex;*

– termeni cunoscuţi mai ales de specialişti, unii fiind termeni ai chimiei, şi mai puţin de marile mase: *caşerat, poliester, polietilenă, poliamidă;*

– termeni (aproape) uitaţi astăzi: *clorofibră, dralon, kapron, thinsulate, silon, terital, orlon, perlon.*

Din perspectivă etimologică, dintre ţesăturile sintetice, unele sunt de provenienţă franceză: (material) *caşerat, clorofibra, lastex* (născut din încrucişarea dintre două cuvinte franceze – *latex* şi *élastique*), *poliester, polietilenă, tergal,* altele de sursă anglo-americană ca *thinsulate* din *th(ermal*) şi *insulat(ion)* sau *lycra* şi *lurex* care au numele date în Statele Unite şi anume *lycra* din 1958 (de întreprinderea Du Pont de Nemours înfiinţată lângă Welmington în 1802 – v. DHLFr, Boutin-Arnaud, Tasnadijan, *Le vêtement*: 4), iar *lurex* din 1945 (v. DHLFr.); sunt de sursă germană – *silonul*, de origine italiană – *teritalul*, de sorginte olandeză – *helanka* sau de obârşie rusă – *kapronul*.

Cele mai multe dintre denumirile de materiale sintetice trebuie însă trecute în categoria celor cu etimologie multiplă:

(a) dublă: (fibre) *acrilice* – fr., it.; *dralon* – germ., fr.; *microfibră* – fr., it.; *poliacrilic* – fr., it., *stretch* – engl., fr., supraelastic – it., fr.; *terilenă* – fr., it.; *vinil* – fr., germ.

(b) sau triplă: *dacron* – engl., fr., it.; *orlon* – fr., rus., germ.; *perlon* – germ., fr., rus.; *poliamidă* – fr., engl., it.; *poliuretan* fr., engl., rus.

Câteva succinte concluzii relative la ţesăturile sintetice:

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

După cum se poate observa, toate aceste materiale non-naturale aparţin, în mare, zonei americane şi europene, dar prea rar este indicat – aşa cum a rezultat din examinarea denumirilor ţesăturilor naturale – numele unei ţări, al unui oraş sau al altui teritoriu precis. Printre excepţii este denumirea materialului *suedină* în care este evident numele ţării *Suedia*. Este vorba de o ţesătură care imită pielea întoarsă; în română, *suedină*, parvenit direct din fr. *suédine*, este un termen atestat în această limbă din 1931 (PR 2006). Deşi denumirea *suedină* circulă în limba noastră pentru a denumi tipul de ţesătură amintit, nu este atestat în MDN apărut în 2007. Aici ar trebui inclusă şi o stofă foarte uşoară, dar şi foarte călduroasă care se numeşte *polar*, termen cunoscut în multe limbi din Apusul Europei de când a început să se fabrice, adică de la sfârşitul secolului trecut, iar la noi după anul 2000. Probabil că etimonul ar fi regiunea *polară.* De menţionat că nici această denumire nu este înregistrată în ultima ediţie, din 2007, a MDN-ului.

Posibilităţile comerţului sunt infinite în epoca noastră, ceea ce explică în mod direct etimologia multiplă a celor mai numeroase ţesături de origine sintetică, în special a celor care nu sunt altceva decât „nume comerciale", precum am menţionat mai sus la *dacron, helanca, latex, licra, lurex, nailon, orlon, perlon* etc. O excepţie, însă, o constituie denumirile care poartă pecetea numelui ţării noastre, cum vom vedea imediat. La noi s-a creat o tradiţie, totuşi recentă, de cam 60 de ani, pentru ţesăturile sintetice: din 1946 s-a înfiinţat o şcoală superioară de textile la Bucureşti, iar din 1948, la Politehnică, Facultatea de Textile, care a fost transferată din 1952 la Iaşi, în cadrul Chimiei Industriale. Industria textilă plastică românească datează din 1958 şi localităţile cele mai importante pentru produsele din poliesteri sunt Săvineşti şi Iaşi (v. Dimitrescu, *Text. sintetice* în *Drumul*, I: 184). Cei de la cârma fabricilor textile româneşti au dat ţesăturilor lucrate aici denumiri în care apare numele ţării noastre de ex. *relon* a fost alcătuit din *re* (care provine din iniţiala numelui România) şi *(nai)lon*; Acelaşi *re-* ca simbol pentru România apare în *relontex* (din *relon* şi *tex(til*), *relin* (din *rel(on)* şi *in*; aceasta este o ţesătură mixtă, alcătuită din o parte sintetică şi alta naturală, *inul*). Tot din combinaţia dintre o ţesătură sintetică şi alta de fire naturale s-au născut *relotin*-ul (din *relon* şi *in)* sau *relan*-ul (din *R(omânia)* şi *lân(a))*. Cel mai clar pentru oricine este însă cazul ţesăturii *terom* unde termenul *românesc* apare în partea finală a cuvântului recent construit din *ter(gal)* şi *rom(ânesc)*. În alte cazuri, contextele citatelor trimit, clar, la invenţii româneşti, de ex. la *părplast*, se aminteşte de un brevet românesc, la *tercot* de faptul că este un „material indigen produs la Dacia – Bucureşti", la altele sunt numite unele localităţi româneşti unde se produc, de ex. la *melană*, combinaţie alcătuită din *me(tan)* şi *lână* se indică producţia sa la Săvineşti, în alte situaţii se vorbeşte despre ţesătoria din Seimeni. Cazul ţesăturii utilizate pe timp de iarnă *urson* este puţin diferit de celelalte. *Urson*-ul este considerat în DEX, DEX2, DN3 ca fiind de sursă franceză, din *ourson*, numai că, de data aceasta apare un „mic" impediment semantic: în fr. subst. *ourson* cunoaşte astăzi exclusiv sensul „pui de urs", iar o accepţie învechită trimite la „blana de urs" care este, atenţie!, cea… „naturală a ursului" (v. TLF s.v.) şi anume cu un sens restrâns la „acoperământul militar purtat de garda napoleoniană" care era cam departe în timp de apariţia textilelor sintetice. Situaţia este similară pentru *lupon*. Ar trebui mereu repetat că atunci când se stabileşte etimologia unui termen, nu asemănarea sau chiar identitatea fonetică are întâietatea, ci semantica…

Dacă la aceste nume de textile sintetice s-a identificat a fi de origine românească un număr relativ mare, nu întâlnim nici unul printre denumirile celor artificiale (dintre care, este adevărat, în ţara noastră nu sunt cunoscute, *sauf erreur*, decât patru, v. Dimitrescu, *Text. artif*. în *Drumul II:* 118-119), iar dintre cele naturale se poate descoperi, după ştiinţa noastră în acest stadiu al cercetărilor, unul singur şi anume *barşon* „catifea" din numele oraşului *Braşov*, cu metateză, provenit din magh. *Barsony* (Graur, DCC). De menţionat – deşi nu se referă la textilele

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

noastre!, dar ca o pată de culoare pentru că ne gândim la un celebru fotograf – că acelaşi toponim, *Braşov*, a fost ales ca nume al său de fotograful naturalizat francez *Brassai* (la origine, Gyula Halasz, 1899-1984), deoarece s-a născut în acest oraş. Credem că nu putem decât să ne bucurăm că numele îndrăgitului nostru Braşov a circulat şi în această formă în lumea largă…

În sfârşit, scurte concluzii generale privitoare la relaţiile dintre ţesăturile naturale şi cele nonnaturale.

Spre deosebire de textilele naturale, care îşi au obârşia în trei continente – Europa, Asia şi America, recentele textile non-naturale sunt produsul a numai două continente: Europa şi America. Şi anume sunt rezultatul direct al progresului înregistrat în chimia practicată în cele două continente încă de la sfârşitul sec. al XIX-lea. Din America au contribuit fundamental la naşterea noilor ţesături Statele Unite, iar din Europa mai multe ţări, dintre care în special Franţa şi, mai puţin Italia, Germania. Olanda şi Rusia, dar, aşa cum a putut reieşi din cele afirmate mai sus, şi ţara noastră, este adevărat, cu textile a căror răspândire este verificată numai în interiorul ţării noastre.

Este de subliniat şi o altă distincţie între ţesăturile naturale şi cele sintetice: denumirile ţesăturilor naturale conţin, în bună parte, dovezi geografice concrete ale originii lor, aceasta însemnând amintirea oraşelor sau a altor regiuni unde s-au confecţionat la început, dar despre denumirile textilelor moderne, nonnaturale se ştie cel mult localizarea într-o anumită zonă geografică, după indicii, de obicei, extralingvistice, de tipul cunoaşterii unor savanţi care le-au conceput; o excepţie face prin acel *re-* iniţial sau *-rom* final, ţara noastră, dar despre denumirile astfel alcătuite, amintite mai sus, nu se poate afirma că au avut o recunoaştere generală…

Trebuie semnalat şi un alt punct care diferenţiază ţesăturile naturale de cele artificiale sau sintetice: acestea din urmă poartă, în cea mai marte parte, „nume comerciale", simple, de obicei transparente.

În fine, comparaţia dintre ţesăturile naturale şi cele non-naturale se poate extinde şi în privinţa „bibliografiei" româneşti a problemei. Dacă materialele naturale, fiind, în general, vechi şi foarte vechi, apar în unele volume dedicate acestui domeniu, de exemplu în T. Pamfil, *Industria casnică la Români*, Bucureşti, Leipzig, Viena, 1910, sau în I. Ionescu-Muscel, *Tratatul de ţesătorie*, Bucureşti, 1948, ne dăm uşor seama că, din motive absolut „obiective", de cronologie, nu au cum să apară în acestea două în special ţesăturile sintetice a căror „explozie" s-a înregistrat de-abia la mijlocul secolului trecut, deci peste 40 de ani de la tipărirea celei dintâi şi numai peste câţiva ani de la apariţia celui de-al doilea dintre volumele menţionate.

Acum, când am terminat „împletirea" în „textul" nostru a celor trei discipline principale discutate aici – geografia, industria „textilă" şi lingvistica –, trebuie nu să punem punct, ci, în consens cu tema noastră, să facem un nod atât „firelor naturale" cât şi „fibrelor sintetice" care ne-au călăuzit până acum. Dar nodul nu ar trebui să fie prea strâns, pentru a da posibilitate cercetătorilor viitori să „însăileze", adăugând „tramei" de acum alte denumiri de „ţesături" cu o etimologie explicabilă prin toponime, a căror examinare poate ar conduce şi către alte concluzii. Prin investigaţia de faţă nu am făcut decât să deschidem un drum. Succes noilor veniţi!

BIBLIOGRAFIE

Boutin-Arnaud – Tasnadijan, *Le vêtement* – M.N. Boutin-Arnaud, Sandine Tasnadijan, *Le vêtement*, Paris, 1997.

DA – *Dicţionarul Academiei*, din 1913.

DCR – Dimitrescu, Florica, *Dicţionar de cuvinte recente*, Bucureşti, Albatros, ed. I, 1982.

DCR2 –Dimirescu, Florica, *Dicţionar de cuvinte recente*, ed. a II-a, Bucureşti, Logos, 1997.

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)

DE – Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, ed. Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Bucureşti, Saeculum, 2001.
DEX – *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ed. I, Bucureşti, Editura Academiei,1975.
DEX2 – *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 1997.
DHLFr – *Dictionnaire historique de la langue française*. Sous la direction de Alain Rey, Paris, Le Robert, 1992.
DÎ – Gheorghe Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicţionarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421-1760)*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1992.
DLR – *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei, din 1956.
DOOM – *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, ed. a II-a, coord.: Ioana Vintilă-Rădulescu, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2005.
DN3 – Fl. Marcu, C. Maneca, *Dicţionar de neologisme*, ed. a III-a, Bucureşti, Editura Academiei, 1978.
Dimitrescu, *Vintage* – Florica Dimitrescu, *Un tip special al împrumuturilor în limba română; studiu de caz – vintage* (sub tipar).
Dimitrescu, *Drumul* – Florica Dimitrescu, *Drumul neîntrerupt al limbii române*, Cluj-Napoca, Clusium, 2002, vol. I, vol. al II-lea, 2003.
Dimitrescu, *Text artif.* – Florica Dimitrescu, „Denumirile textilelor artificiale în limba română“, în *Drumul*, II.
Dimitrescu, *Text. sint.* – Florica Dimitrescu, „Denumirile textilelor sintetice în limba română“, în *Drumul*, I.
Graur, DCC – Alexandru Graur, *Dicţionar de cuvinte călătoare*, Bucureşti, Albatros, 1978.
L – Le *Petit Larousse*, Paris, 2000.
Manolescu, *Enc. ex.* – Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc*, Bucureşti, Editura Compania, ed. I, 2003, ed. a II-a, 2010.
MDN – Fl. Marcu, *Marele Dicţionar de Neologisme*, ed. a IX-a, revăzută, augmentată şi actualizată, Bucureşti, Saeculum Vizual, 2007.
PR – Paul Robert, *Le petit Robert*, Paris, Le Robert, 2006.
Sala, *Av.* – Marius Sala, *Aventurile unor cuvinte româneşti*, Bucureşti, Univers Enciclopedic, vol. I, 2005, vol. al II-lea, 2006.
Sala, *Cuvintele* − Marius Sala, *Cuvintele − mesageri ai istoriei*, Bucureşti, Editura Meronia, 2009.
ŞIO I – Lazăr Şăineanu, *Influenţa orientală asupra limbei şi culturei române*, I, *Introducere*, Bucureşti, 1900.
ŞIO II – Lazăr Şăineanu, *Influenţa orientală asupra limbei şi culturei române*, II, *Vocabularul*, Bucureşti, 1900.
T – H. Tiktin, *Rumanisch-Deutsches Worterbuch*, 3., neubearbeitete Auflage, Paul Miron und Elsa Luder, vol I-III, Wiesbaden, 2001−2005.
Thesaurus – *Thesaurus Larousse* sous la direction de Daniel Péchoin.
TLFr – *Le trésor de la langue française*, Nancy, din 1971.
Toussaint-Sanat, *Vêtement* – Magnelonne Toussaint Sanat, *Histoire technique et morale du vêtement*, Bordas, Paris, 1990.

Some Linguistic Remarks on the Romanian Names of Textiles
– Between Linguistics and Geography –

The present article examines the names of some textiles that originate in geographical names, most of these textiles bear names related to the name of the place (country, city etc.) where they were initially produced.

The article distinguishes two categories of textiles: natural and non-natural (synthetic) textiles, each one's situation being different from the linguistic and geographical perspectives that we discuss here.

BDD-V827 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:19:03 UTC)